

KILDERNE I ROLD SKOV

EN SKOV
FULD AF KILDER

OMRÅDETS FANTASTISKE KILDER

*Små vandplanter bryder op gennem
Store Blåkildes klare vand*

NORDEUROPAS VANDRIGESTE KILDER

HVOR KOMMER KILDERNE FRA?

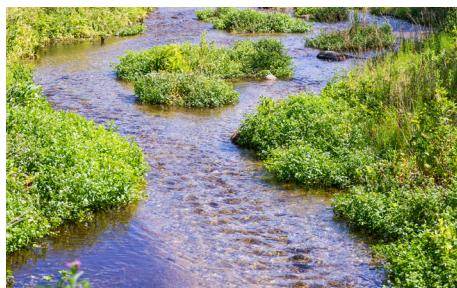
Rold Skovs kilder hører til de mest vandrige i Nordeuropa. De mange kilder i Rold Skov skyldes den højtliggende kalk i undergrunden, som betyder, at grundvandet let kan sive op. Det massive tryk, der findes i undergrunden presser vandet op igennem jorden og viser sig som de kilder, vi kender i dag.

Store Blåkilde er en bassinkilde

Der findes et rigt dyreliv i kilderne, og nogle særlige arter har endda spor tilbage til istiden. Kildernes vandføring er ret konstant, og vandet holder en temperatur på 7-8 grader hele året. Når der er frost, er kilden stadig 7-8 grader varm, og det kan derfor ligne at kilden damper.

Alle kilder er fredede, og det er derfor ikke tilladt at indsamle dyr og planter fra dem. Områdets kilder er meget forskellige af udseende og art.

Kovads Bæk er en samling af mange små sumpkilder.

DE TRE KILDETYPER I ROLD SKOV

Strømkilde, hvor vandet vælder frem fra jordens indre et eller flere steder. Kildens afløb har ofte en hurtig strøm, og bunden er stenet eller af andet groft materiale. r Fx. Lille Blåkilde er en strømkilde.

Bassinkilde, hvor vandet vælder frem fra siderne eller bunden af en skålføremet, vandfyldt for-dybning. I bassinet er strømmen ikke særlig stærk, og bunden består ofte af sand og slam. Kildens afløb er ret bredt, og her er strømhastigheden moderat. Store Blåkilde er et kendt eksempel på en bassinkilde.

Sumpkilde, hvor vandet vælder frem gennem jordoverfladen over et større område. Herved dannes et stort sumpområde dækket med mos og sumpplanter. Kovads Bæk er et eksempel på en sumpkilde.

DE BERØMTE KILDER

STORE BLÅKILDE

Store Blåkilde er en bassinkilde og har en høj vandføring i hovedkilden som ligger på 80 liter pr. sekund.

Tidligere anså man kilden for at være den vandrigeste af kilderne i Rold Skov-området med 300 liter pr. sekund, men det gælder kun, hvis man medregner de mange mindre kilder i hovedkildens afløb.

Kilden ligger sydvest for Madum Sø lige syd for skovområdet Kærbjerg Skov.

På en solskinsdag lyser kildens bund op igennem det klare vand.

Bassinets udformning er nærmest ovalt. Det er ca. 12 m bredt og har en dybde på 4-5 meter. Fra bunden vælder vandet op fra flere små kratere med en sådan kraft, at man med lidt held kan få en let mønt til at holde sig oppe i strømmen over kratene.

Bassinbunden er delvis af kridt, og på en vindstille dag med solskin lyser blå farver fra safir til turkis op gennem det klare vand.

Afløbet fra kilden er forholdsvis bredt og flyder roligt afsted, og få meter henne i afløbet ses flere små kilder, der ender i Villestrup Å.

Kridtet, som delvist dækker kildens bund, er årsag til den lysende blå farve.

Det klare blå vand har sikkert givet kilden sit navn, men navnet Blåkilde kan også være afledt af ordet blotkilde (offerkilde). I forrige århundrede var det skik, at herremændene fra det nærliggende Willestrup Slot kastede sølv mønter i kilden inden de red på jagt. Mønternes bevægelser i vandet varslede jagtens udfald. Mon ikke der gemmer sig en mindre skat i kildens løb?

Hvis du vil se kildens placering, kan du finde den på kortet bagerste i hæftet.

DE BERØMTE KILDER

LILLE BLÅKILDE

Lille Blåkilde er den største af kilderne i Rold Skov-området, og ligger nord for Nørreskov. Vandføring er ca. 90 liter pr. sekund, og kilden afvander et område på 10-12 km². Kilden er en blanding af en sumpkilde og en strømkilde. Vandet strømmer ud gennem flere små kratere. Kildens afløb findes ca. 70 meter fra Lindenberg Å.

Kildevandet strømmer ud fra kalkvæggen, og kan tydeligt ses ved et besøg til kilden.

På kolde vinterdage damper kildens vand, for det holder hele året rundt en temperatur omkring 7-8 grader. Vandet i Lille Blåkilde er for øvrigt det ældste kildevand i Rold Skov.

Foruden almindelige kildedyr, er kilden desuden kendt for dens beboer, som er et levn fra istiden - vårfluellarven *Apatania Muliebris*. I 1930 blev arten første gang påvist af dr. Phil. Anker Nielsen, og arten

findes normalt kun i vandløb ved ishavets kyster samt i Norges og Alpernes stride bjergrække. Larvernes cyklus er velegnet til højarktiske forhold, hvor den korte sommer må udnyttes, og hvor vinteren standser livsudfoldelsen, men i kilden er denne livscyklus ikke ligefrem nødvendig, da vintertiden sagtens kan udnyttes på grund af den konstante temperatur på 7-8 grader. Der findes derudover også en række almindelige kildedyr.

Det vides ikke om kilden har haft religiøs betydning i oldtiden. Få hundrede meter syd for kilden findes rester af en oldtidsvej. Dette tyder på, at der var menneskelig aktivitet i nærheden af kilden. Oldtidsvejen fører gennem skoven og ud til Gravlev Ådal og har et vadested, der stadig kan spores syd for Lille Blåkildes udløb i Lindenberg Å.

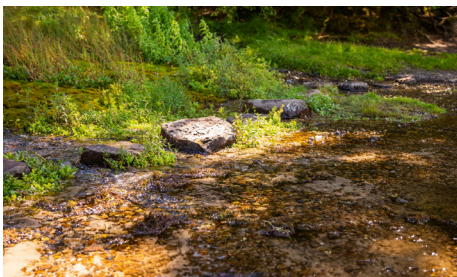

Kilden krydses via den smalle træbro.

DE BERØMTE KILDER

RAVNKILDEN

Kilden ligger nordvest for Rebild Bakker. Ravnkilde er en sumpkilde, hvor et stort skår i bakke-skråningen danner den ydre ramme om denne smukke, særprægede kilde. Bunden af skåret er dækket af sumpet mudder, hvor vandet siver frem for efterhånden at dele sig i småløb. Småløbene samler sig yderst mod åbningen til en bæk, der strømmer mod Lindenberg Å. Denne bæk var tidligere reguleret ved vandingskanaler, men har nu fået et nyt forløb mod vadestedet, hvor vandet nu selv finder vej over engen mod Lindenberg Å. Vandføringen er 85 liter pr. sekund.

Det er en sjov oplevelse for de mindste at fylde sin flaske og drikke det rene vand.

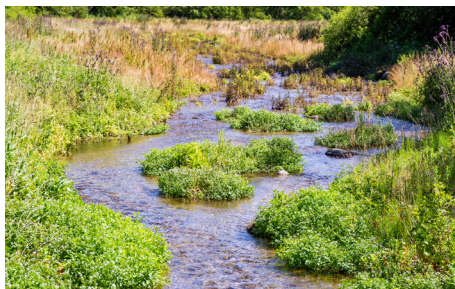
Om vinteren kan store ørreder søge op i kildebækken for at drage nytte af det isfrie vand. Det er uklart, hvor navnet Ravnkilde stammer fra. En forklaring kunne være, at der i ældre tid var ynglende ravn i området. Ravnene findes i Rold Skov i dag, f.eks. i nærheden af Troldeskoven, Urskoven og Skillingbro Kalkgrav.

KOVADS BÆK

Ved foden af Rebild Bakker vælder vandet frem af mange små sumpkilder, der samler sig i Kovads bæk. I dette område findes en række små væld, som løber sammen og danner bækken. Kovads bækken er en sumpkilde og vandføringen er ca. 80-85 liter i sekundet. Afløbet strømmer mod nord, hvor det forenes med Ravnkildens afløb til Lindenberg Å.

Kilden huser bl.a. sideskærm i store mængder. Denne plante er meget giftig - selv i tørret tilstand. Det rene vand og den stenede bund i vandløbet er hjem for mange vandløbsdyr, inklusiv mange sjældne arter.

Bækken huser desuden en bestand af kildeørred, der kun yngler i få kildebække i Danmark. Kovadsbækken er især om vinteren et besøg værd, hvor havørreder ofte kan ses gyde i det klare vand.

Bækken er et ideel ynglested for havørreder, som svømmer hertil fra Limfjorden.

DE BERØMTE KILDER

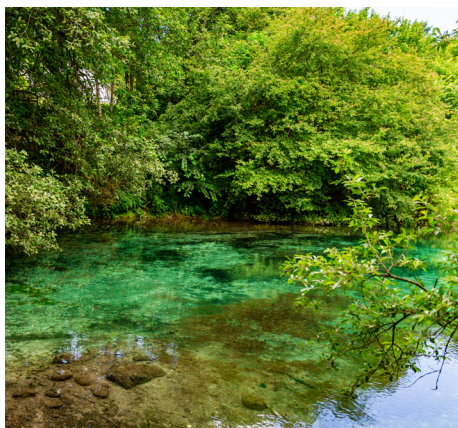
*Brug trædestenene til at krydse Ravnkilden,
og fyld gerne din vandflaske under vejs.*

DE BERØMTE KILDER

GRAVLEV KILDE

Ved foden af kirkebakken i Gravlev springer en kilde. Gravlev Kilde er en stor, smuk bassinkilde. Fra udsigtspunktet, ca. 15-20 meter oppe, er kilden et fabelagtigt syn, krystalblå med vandet pulsende op i bunden, om end bassinet engang er skabt ved gravning efter vejmateriale. 100-150 liter vand i sekundet løber ud i Gravlev Sø, hvilket gør kilden til en af Danmarks største.

Gravlev Kilde fungerede i middelalderen som helligkilde.

Den klare blå bund lyser op igennem vandet - et fantastisk syn.

Hovedvejen blev i 1938 anlagt oven på kilden, hvis udspring blev presset mod øst. Kilden fødte gennem et halvt århundrede et dambrug.

Det smukke "naturlige" kildefelt nedenfor bassinet og den snoede kildebæk er resultat af et naturgenopretningsprojekt, som Naturstyrelsen gennemførte i 1995.

Hvis man besøger kilden en stille vinterdag, kan man se havørrederne gyde i kildebækken.

Gravlev Kildes snoede afløb er Gravlev Kildebæk.

DE BERØMTE KILDER

SPRINGKILDEN

Springkilden findes i Rold Vesterskov i bunden af Lindenberg Ådal og ligger få meter af vejen til venstre. Skoven er privatejet, og du skal derfor være opmærksom på reglerne for færdsel i privat skov. Du kan læse mere om færdsel i privat skov på www.rebildporten.dk eller www.naturstyrelsen.dk.

Der findes, som tidligere nævnt, kun 3 slags kilder: Sump-, strøm- og bassinkilder, og den er ingen af delene - derfor er Springkilden ikke en kilde i egentlig forstand. Springkilden er i stedet en såkaldt "artesisisk brønd".

Vandet presses op gennem jernrøret, og kildens vand springer op fra undergrunden.

Vandet kan springe, fordi grundvandet står højere inde i bakken ved siden af: Det er "spærret inde" af et vandstandsende lag, som fx kunne være ler. Leret lægger sig som et lag oven over grundvandet.

Når et jernrør slås ned i jorden og gennemhuller leret, kommer vandet under tryk og springer. Når folk ser kilden for første gang, hører man tit: "Men det er jo bare et rør der er stukket i jorden!" Og det er så rigtigt som det er sagt. Men tænk engang, at man kan banke et tykt jernrør ned i jorden, og så springer vandet som en fontæne.

Om vinteren er Springkilden noget helt særligt. Hvis der har været stærk frost, så danner Springkilden en isfontæne.

FLERE KILDER I OMRÅDET

I Rold-området findes mange andre kilder end de nævnte. Mange af de mindre kilder har aldrig været undersøgt nærmere med henblik på dyre- og planteliv.

Vær opmærksom på at flere af kilderne ligger på privatejet jord eller privatejet skov, og der gælder derfor særlige regler for færdsel, som skal følges.

BLÅHØL

Kilden kaldes også "Kraniehølet" og ligger vest for Skindbjerg. Blåhøl er en bassinkilde af en betydelig størrelse, og vandføringen ligger sandsynligvis på højde med Store Blåkildes, men kilden er ikke særlig velkendt og er svær at komme til, da der ikke er nogen vej der fører hertil og den ligger på privat grund. Man kan dog sejle forbi i kano ad Lindenberg Å.

Blåhøl er smuk, men svær at komme til.

SKILLINGBRO KILDE

Skillingbro Kilde ligger bag Skillingbro Naturskole. Kilden er en såkaldt artesisk brønd, og giver 25 liter vand pr. sekund. Kilden er altså, ligesom Springkilden, en

menneskeskabt kilde, hvor grundvandet presses op gennem et rør.

LINDENBORG Å

Selvom Lindenberg Å ikke er en kilde, er den alligevel værd at nævne her. Åen er ret vandrig og meget konstant i sin vandføring. Løbet er meget varieret med mange bugtninger og på andre steder er der lige strøg med hurtig strøm.

Åen er rig på fisk og meget benyttet af lystfiskere. I de senere år er der desværre konstateret stigende forurening blandt andet fra de mange dambrug langs åen. Åen afvander ca. 225 km².

Udover kilderne nævnt i denne folder, findes der også kilder som Thingbæk Kilde, Rold Kildebæk, Stubberupvad og mange andre mindre kilder. Du kan læse mere om områdets kilder, åer og søer på www.rebildporten.dk.

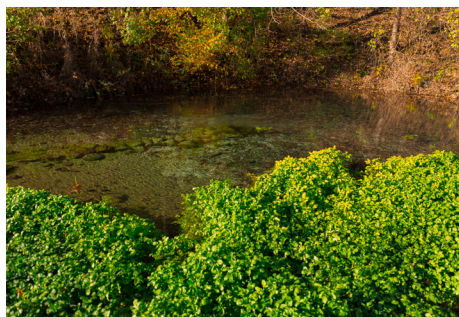
Det er et smukt syn når himlen spejler sig i åen.

FIND KILDERNE

FIND KILDERNE

På kildekortet på forrige side, kan du se nogle af skovens kilders placering. Du kan desuden lære meget mere om kilderne i kildeudstillingen i Kildetårnet hos Rebildcentret med Thingbæk Kalkminer.

Ved Rebildcentret finder du Thingbæk Kilde.

KILDER I PRIVAT SKOV

Husk at kilderne i private skovområder er underlagt reglerne for færdsel i privat skov, som bl.a. betyder, at du kun må færdes på anlagt veje og stier, og kun færdes her fra kl. 6 om morgenen til solnedgang. Læs mere om færdsel i privat og offentlig skov på www.rebildporten.dk eller www.naturstyrelsen.dk.

FIND KILDERNES KOORDINATOR

På www.rebildporten.dk kan du desuden finde koordinatorene på kilderne, som kan hjælpe dig med at lokalisere de kilder, som er svære at finde.

REBILDPORTEN

Rold Skov · Rebild Bakker

Rebildvej 25A, 9520 Skørping, info@rebildporten.dk,
www.rebildporten.dk, tlf. 99 88 90 00